

Вимоги ГПК України, порушення яких стало підставою для скасування судових рішень

(червень 2026 року)

- Щодо необґрунтованого призначення експертизи;
- Щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу;
- Щодо відмови у відкритті провадження у справі за позовом фізичної особи до ТОВ про стягнення заборгованості на підставі рішення господарського суду з мотивів належності спору до цивільної юрисдикції;
- Щодо необґрунтованого залишення позову без розгляду у зв'язку із неподанням позивачами витребуваних судом доказів;
- Щодо необґрунтованого призначення судом експертизи за наявності в матеріалах справи висновку експерта, поданого позивачем, з аналогічного питання та від експерта тієї ж експертної установи.

Щодо необґрунтованого призначення експертизи

Постанова СхАГС від 03.06.2026 у справі №922/172/26
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/137334563>

Ухвалою суду від 31.03.2026 у справі за позовом ПрАТ «НЕК "Укренерго" до АТ "Харківобленерго" про стягнення заборгованості, інфляційних, та 3% річних, задоволено клопотання відповідача про призначення експертизи, та призначено комплексну електротехнічну та економічну експертизу, на вирішення якої поставлено питання про те:

- 1) Який саме фактичний обсяг електричної енергії за послуги з врегулювання небалансів за... *спірні періоди*...є вірним та чи співпадає він з обсягом, який є базою нарахувань інфляційних та 3% річних?
- 2) Чи враховані НЕК "Укренерго" проведені корегування обсягів за період заборгованість...*спірні періоди*..., які є базою нарахувань інфляційних та 3% річних, враховуючи наявність суперечки та проведені корегування обсягів?
- 3) Чи вірно визначено НЕК "Укренерго" вартість наданої послуги з врегулювання небалансів електричної енергії за...*спірні періоди*...враховуючи відповіді на вищезазначені питання?.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції з направленням справи для продовження розгляду, апеляційним судом зазначено, що суд першої інстанції не надав жодної оцінки твердженням відповідача щодо наявності господарських справ, предметом розгляду яких також є заборгованість за договором про врегулювання небалансів електричної енергії за спірні періоди, не з'ясував тотожність/відмінність предметів позову.

Також, судом залишено поза увагою обставини, що підставами коригування для акту є отримання фактичних сертифікованих даних комерційного обліку електричної енергії для врегулювання небалансів, тоді як за твердженням позивача сертифіковані дані комерційного обліку були надані самим відповідачем, ці дані були валідовані відповідачем як ППКО та на їх підставі сформовані акти/рахунки, а тому відповідач фактично намагається поставити під сумнів власні дані, які раніше підтвердив у встановленому порядку.

Щодо поставленого судом перед експертом питання про фактичний обсяг за послуги з врегулювання небалансів електричної енергії за вказаний період, то апеляційним судом зазначено, що такий обсяг зазначений у наданих позивачем актах, і відповідач не позбавлений права і можливості спростувати належними та допустимими доказами вказаний обсяг чи підтвердити його відповідно до умов Договору.

Матеріали справи не містять доказів, що відповідачем направлялися до позивача повідомлення у встановлений Договором строк щодо оскарження вартості та/або фактичних обсягів наданих послуг.

Отже, відповідач не використовував передбачені договором механізми задля доведення, як він вважає, інших обсягів наданих послуг за договором шляхом оскарження визначеного обсягу наданих послуг або ініціювання перевірки погодинних обсягів передачі електричної енергії. З огляду на матеріали справи та позиції сторін, позиція відповідача щодо невідповідності обсягів наданих послуг виникла після подання позивачем позовної заяви. При цьому, в межах розгляду заявленого клопотання та не надаючи оцінку доказам сторін по суті, колегією суддів зазначено, що акти приймання-передачі послуг за спірний період підписані сторонами, що вказує на те, що відповідач ознайомився з визначеними в актах обсягами наданих послуг.

Крім того, відповідач подав контррозрахунок, згідно з яким сума боргу за жовтень-листопад 2025 року повністю співпадає з розрахунком позивача, тобто відповідач фактично визнав основну частину боргу за цей період, а натомість в заявленому клопотанні просить встановити за допомогою експертизи обсяг наданих послуг у тому числі за такий період. Наведене також залишено поза увагою суду першої інстанції під час вирішення клопотання відповідача про призначення експертизи.

Щодо питання правильності визначення вартості наданої послуги з врегулювання небалансів електричної енергії, то судом не обґрунтовано чому це питання може бути вирішено виключно проведенням судової експертизи, враховуючи наявність у матеріалах справи, зокрема договору, актів купівлі-продажу, актів коригування та інших доданих документів.

Крім того, апеляційним судом зазначено, що клопотання відповідача про призначення експертизи у справі не містить обґрунтування щодо неможливості подання ним висновку експерта у строки, встановлені для подання доказів, що не узгоджується з вимогами статей 99-101 ГПК України.

Суд першої інстанції не обґрунтував неможливості самотійно встановити обставини, які входять до предмету доказування у даній справі, відсутність у нього та інших учасників справи знань для оцінки поданих сторонами доказів, не виявив розбіжностей чи спірних даних у поданих учасниками спору доказах, які через відсутність компетенції не могли би бути оцінені судом, який розглядає спір.

З огляду на наведені норми процесуального права, враховуючи неповне з'ясування судом першої інстанції обставин, що мають значення для справи, та порушення норм процесуального права при постановленні оскаржуваної ухвали про призначення експертизи та зупинення провадження у справі, апеляційний господарський суд дійшов висновку, що апеляційна скарга підлягає задоволенню, а оскаржувана ухвала скасуванню з переданням справи на розгляд суду першої інстанції для продовження розгляду.

Щодо стягнення витрат на професійну правничу допомогу

Постанова СхАГС від 01.06.2026 у справі №922/3717/25
(922/3719/25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136978917>

Змінюючи додаткове рішення суду першої інстанції про стягнення витрат на професійну правничу допомогу у розмірі 10 000,00 грн, шляхом зменшення до стягнення таких витрат до 5000,00 грн, апеляційним судом, зокрема, зазначено, що **Товариство та адвокат погодили фіксований гонорар у розмірі 10 000,00 грн.** Фіксований розмір гонорару у цьому контексті означає, що у разі настання визначених таким договором умов платежу - конкретний склад дій адвоката, що були вчинені на виконання цього договору й призвели до настання цих умов, не має жодного значення для визначення розміру адвокатського гонорару в конкретному випадку (додаткова постанова Верховного Суду від 12.07.2024 у справі №913/205/23). Учасник справи повинен деталізувати відповідний опис лише тією мірою, якою досягається його функціональне призначення - визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат. Надмірний формалізм при оцінці такого опису на предмет його деталізації, за відсутності визначених процесуальним законом чітких критеріїв оцінки, може призвести до порушення принципу верховенства права.

Отже, у випадку встановленого договором фіксованого розміру гонорару сторона може доводити неспівмірність витрат у тому числі, але не виключно, без зазначення в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги. Зокрема, посилаючись на неспівмірність суми фіксованого гонорару зі складністю справи, ціною позову, обсягом матеріалів у справі, кількістю підготовлених процесуальних документів, кількістю засідань, тривалістю розгляду справи судом тощо. Відповідна правова позиція зазначена у постанові Великої Палати Верховного Суду від 16.11.2022 у справі №922/1964/21

Колегією суддів також зазначено, що вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що **розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору.** У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема, ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи. Аналогічна правова позиція викладена у постанові Об'єднаної палати Верховного Суду у складі суддів Касаційного господарського суду від 03.10.2019 у справі № 922/445/19.

Колегія суддів зазначила, що **ігнорування судом першої інстанції заперечень відповідача щодо розміру правничої допомоги при ухваленні оспорюваного додаткового рішення є порушенням принципів пропорційності та вимог ст. 126, 129 Господарського процесуального кодексу України.**

Надаючи оцінку доказам щодо фактично понесених витрат позивачем на професійну правничу допомогу, врахувавши співмірність розміру витрат на оплату послуг адвоката зі: складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); предметом позову та значенням справи для сторони, **колегія суддів не погодилась з висновком суду першої інстанції про те, що заявлені позивачем витрати на правову допомогу підлягають задоволенню повністю та стягненню в сумі 10000,00 грн.**

Судова колегія вказала, що в ході розгляду справи у суді першої інстанції позивачем подано позовну заяву та відповідь на відзив на позовну заяву, розгляд справи здійснювався без виклику учасників справи. Виходячи з аналізу змісту позовної заяви (на семи аркушах), вона містить здебільшого посилання на обставини справи та норми чинного законодавства, отже, складання такого процесуального документу не потребувало багато часу та значних професійних зусиль і навичок адвоката. При цьому вивчення документів, аналіз підстав для стягнення коштів та усна консультація є невід'ємною частиною послуги з підготовки позовної заяви.

Згідно з положеннями ст. 184 ГПК України подання відповіді на відзив на позовну заяву - це право, а не обов'язок позивача.

Крім того, справа розглянута у порядку спрощеного позовного провадження без виклику учасників справи.

Разом з цим, практика щодо розгляду даної категорії спорів (стягнення заборгованості за договором щодо відшкодування витрат за комунальні послуги) є сталою, підготовка до розгляду цієї справи в суді першої інстанції не вимагала значного обсягу юридичної та технічної роботи адвоката. На підготовку позову та відповіді на позовну заяву адвокатом витрачено 5 годин.

Отже, **зважаючи на предмет спору, складність справи, судову практику щодо аналогічних спорів та позицію відповідача, апеляційний господарський суд дійшов висновку про те, що** визначені в заяві позивача про стягнення витрат на правничу допомогу та задоволені господарським судом **витрати у сумі 10 000,00 грн не є співмірними зі складністю господарської справи, обсягом та часом, витраченим на надання правничої допомоги,** у зв'язку з чим достатнім та обґрунтованим розміром таких витрат є 5000,00 грн.

Щодо відмови у відкритті провадження у справі за позовом фізичної особи до ТОВ про стягнення заборгованості на підставі рішення господарського суду з мотивів належності спору до цивільної юрисдикції

Постанова СхАГС від 04.06.2026 у справі №922/1486/26
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/137455303>

Відмовляючи у відкритті провадження у справі за позовом фізичної особи до ТОВ фірми "Сіверська Сласть-Продукт" про стягнення на користь АТ "МФПІ "Нефтьгазпром" в особі фізичної особи (позивача) заборгованості за рішенням Господарського суду Харківської області від 20.02.2025 у справі № 922/3887/24 у розмірі 1 023 400.00 грн, що є еквівалентом 25 840.00 доларів США станом на 21.04.2024 року за офіційним курсом НБУ, а також 12 280,80 грн, **суд першої інстанції виходив з того, що позивач є фізичною особою**, з матеріалів позовної заяви не вбачається, що він має статус фізичної особи-підприємця або що придбання інвестиційних сертифікатів здійснювалось у зв'язку з підприємницькою діяльністю. **Придбання фізичною особою інвестиційних сертифікатів є формою реалізації права власності та особистого (приватного) інвестування, що регулюється нормами цивільного права, а не підприємницькою діяльністю.** Позивач, будучи фізичною особою без статусу підприємця, не є суб'єктом господарювання. **Отже, спір між позивачем і відповідачем не є спором між суб'єктами господарювання у значенні статті 20 ГПК України.** Суд наголосив на тому, що **власник інвестиційного сертифіката пайового інвестиційного фонду та власник корпоративних прав є різними правовими категоріями.** Крім того, позовна вимога звернена до ТОВ фірма "Сіверська Сласть-Продукт", яка є самостійною юридичною особою. **Позивач не є учасником (засновником, акціонером) відповідача, жодних корпоративних прав щодо відповідача не має,** а відтак правовідносини між позивачем та відповідачем не мають ознак корпоративних. **Таким чином, цей спір не підпадає під юрисдикцію господарського суду як корпоративний відповідно до пункту 3 частини 1 статті 20 ГПК України.** Враховуючи те, що позовні вимоги не мають ознак господарсько-правових, суд дійшов висновку, що подана позовна заява в зазначеному суб'єктному складі та із зазначеними вимогами не підлягає розгляду у порядку господарського судочинства, у зв'язку з чим суд дійшов висновку щодо відмови у відкритті провадження у справі. **Суд роз'яснив позивачу, що спір підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства.**

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції з направленням справи для продовження розгляду, **апеляційним судом, зокрема, зазначено, що якщо позивачі обґрунтовують позовні вимоги порушенням відповідачами їхніх корпоративних прав, то встановлення**

наявності чи відсутності порушення таких прав, характеру та суб'єктів порушення здійснюється господарським судом під час розгляду справи, а не на стадії відкриття провадження (постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.06.2019 у справі № 917/1338/18).

Судова колегія зазначила, що визначення предмета, підстав позову та відповідача у спорі - це право, яке належить позивачу. При цьому, визначальним щодо юрисдикції спорів є не склад сторін, а предмет спору і *підстава вимоги*. Крім того, при визначенні предметної юрисдикції справ суди повинні виходити із суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, *заявлених вимог*, характеру спірних правовідносин, змісту *та юридичної природи обставин у справі*.

Як вбачається зі змісту прохальної частини позовної заяви у даній справі, позивач просив суд стягнути з фірми відповідача на користь АТ "МФПІ "Нефтьгазпром" в особі позивача заборгованість за рішенням Господарського суду Харківської області від 20.02.2025 у справі №922/3887/24 суду у розмірі 1 023 400.00 грн, що є еквівалентом 25 840.00 доларів США станом на 21.04.2024 року за офіційним курсом НБУ, а також 12 280,80 грн.

Отже, виходячи з вказаних заявлених позовних вимог у дній справі, вбачається, що вони зводяться до стягнення заборгованості за рішенням суду у справі №922/3887/24, яка вже була розглянута у порядку господарського судочинства.

Відтак, враховуючи характер заявлених позовних вимог, вони не можуть розглядатися як ізольовані, оскільки тісно пов'язані із виконанням рішення, прийнятого господарським судом.

Означене є достатньою підставою для розгляду відповідних позовних вимог у порядку господарського судочинства.

Таким чином, враховуючи предмет, підставу позову та суть заявлених вимог, а також юридичну природу обставин у даній справі, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що суд першої інстанції при постановленні оскаржуваної ухвали зробив передчасний висновок про відмову у відкритті провадження у справі.

З урахуванням вищевикладеного, висновок суду першої інстанції про наявність підстав для відмови у відкритті провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 175 Господарського процесуального кодексу України є необґрунтованим.

Щодо необґрунтованого залишення позову без розгляду у зв'язку із неподанням позивачами витребуваних судом доказів

Постанова КГС ВС від 09.06.2026 у справі №922/468/22
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/137536909>

Залишаючи без змін постанову апеляційного суду про скасування ухвали місцевого господарського суду щодо залишення без розгляду позовної заяви третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, Верховним Судом зазначено, що залишення позову без розгляду на підставі пункту 4 частини 1 статті 226 ГПК України можливе за умови, якщо суд позбавлений можливості вирішити спір по суті з вини позивача, який не подав без поважних причин витребувані згідно з ухвалою суду докази, необхідні для вирішення спору, або його представник не з'явився на виклик у засідання господарського суду чи не повідомив про причини неявки і його нез'явлення перешкоджає вирішенню спору.

Водночас господарський суд має з'ясувати та встановити, яким чином неподання позивачем витребуваних судом документів перешкоджає вирішенню спору та в чому полягають перешкоди для розгляду та вирішення спору по суті позовних вимог за відсутності витребуваних документів, оскільки умовами застосування зазначеної норми є те, що витребувані матеріали дійсно необхідні для розгляду спору по суті позовних вимог і спір без них вирішити неможливо.

Таким чином, визначальною умовою для залишення позову без розгляду є саме можливість або неможливість вирішення спору по суті при невчиненні позивачем певних дій, покладених на нього судом. Подібний висновок викладений у постанові Верховного Суду від 12.02.2026 у справі № 916/3734/23.

Отже, положення процесуального закону пов'язують можливість залишення судом позову без розгляду не з ухиленням позивача від виконання будь-якої ухвали суду про витребування доказів, а лише з неподанням позивачем витребуваних судом доказів, необхідних для вирішення спору, тобто таких, що мають істотне значення та унеможливають розгляд справи за наявними в ній доказами. Подібний висновок викладений у постановках Верховного Суду від 26.07.2022 у справі № 905/825/21, від 21.04.2025 у справі №902/383/24 (902/871/23).

Суд апеляційної інстанції встановив, що третя особа, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору, – ОК "КИМ" 30.10.2025 надіслала суду першої інстанції на виконання ухвали про витребування доказів від 01.09.2025 клопотання про призначення судової експертизи. Як зазначив суд апеляційної інстанції, в цьому клопотанні ОК "КИМ" вказав, що треті особи, які заявляють самостійні

вимоги щодо предмета спору, не мають доступу до документів на підтвердження або спростування прийняття/неприйняття в експлуатацію об'єктів нерухомості, щодо яких виник спір, оскільки не є забудовниками відповідних об'єктів нерухомості, а є організаціями, що забезпечують управління багатоквартирними будинками у місті Харкові, а також здійснюють споживання електричної енергії для забезпечення побутових потреб мешканців цих житлових будинків.

Отже, за встановленими судом апеляційної інстанції обставинами, третя особа, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору, – ОК "КІМ", повідомила суд про відсутність у третіх осіб витребуваних судом документів, а можливість надання таких документів та інформації іншими учасниками справи судом не перевірялася.

Верховним Судом враховано, що **в мотивувальній частині ухвали суду першої інстанції не наведено мотивів, які би свідчили про неможливість розгляду справи № 922/468/22 у межах предмета спору без витребуваних судом доказів**, тому обґрунтованими є висновки апеляційного господарського суду про те, що **суд першої інстанції не був позбавлений можливості розглянути та вирішити спір по суті на підставі наявних у справі доказів.**

Колегія суддів КГС виснувала, що за обставинами цієї справи господарський **суд першої інстанції**, залишивши без розгляду позовну заяву третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, **ухилився від розгляду позову по суті**, внаслідок чого позбавив третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можливості реалізувати своє право на отримання судового захисту. Тому постанова апеляційного господарського суду, якою скасовано ухвалу місцевого господарського суду, є законною й обґрунтованою.

Суд апеляційної інстанції виходив із того, що ухвала місцевого суду постановлена з неправильним застосуванням норм процесуального права, без повного та всебічного з'ясування обставин, що мають значення для правильного вирішення спору.

За результатами перегляду оскаржуваної постанови в касаційному порядку Верховний Суд дійшов висновку про правильність кваліфікації спірних правовідносин судом апеляційної інстанції із правильним застосуванням норм процесуального права.

Щодо необґрунтованого призначення судом експертизи за наявності в матеріалах справи висновку експерта, поданого позивачем, з аналогічного питання та від експерта тієї ж експертної установи

Постанова СхАГС від 06.05.2026 у справі №922/4628/25
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/137455303>

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції про призначення судової будівельно-технічної експертизи з направленням справи для продовження розгляду, апеляційним судом зазначено, що предметом спору в даній справі є стягнення збитків та неустойки, нарахованої за прострочення виконання підрядних робіт за Договором № 28 від 05.06.2024, на підтвердження чого позивачем було надано висновок експерта ННЦ "ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса" за результатами проведення будівельно-технічної експертизи від 11.12.2025, за змістом якого, обсяги та вартість фактично виконаних робіт, на час проведення огляду, не відповідає обсягам та вартості визначеним в акті КБ2-В №1 за листопад 2024 року, наданому ТОВ "СП "Захист" (відповідачем); невідповідність вартості фактично виконаних робіт становить повну вартість, яка визначена у акті КБ2-В № 1 за листопад 2024 року, наданому ТОВ "СП "Захист", тобто 386 796,54 грн.

У відзиві на позовну заяву відповідач заперечував проти позову за мотивами часткового виконання підрядних робіт, що знайшло своє відображення в акті КБ2-В №1 за листопад 2024 року. Також у відзиві містяться заперечення відповідача проти зазначеного висновку за мотивами невідповідності адреси об'єкту, відсутності даних щодо фактичного огляду приміщень, в яких саме і виконувались відповідачем підрядні роботи, а також недослідження експертом проектної документації на виконані ним роботи.

Суд першої інстанції, призначаючи у справі судову будівельно-технічну експертизу, обґрунтував її призначення необхідністю підтвердження обсягу виконаних відповідачем підрядних робіт у листопаді 2024 року на об'єкті - цех рафінації та дезодорації, встановлення їх дійсного обсягу та вартості, а також обставини непогодження відповідачем з висновком експертизи, яка була проведена за замовленням позивача. Іншого обґрунтування щодо призначення експертизи ухвала суду не містить.

Колегією суддів зазначено, що згідно з доданим до позовної заяви висновком експерта, який наданий судовим експертом, що має відповідну акредитацію ННЦ "ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса", ним проведено дослідження на предмет відповіді на питання щодо відповідності обсягів та вартості фактично виконаних робіт обсягам та вартості визначеним в акті КБ2В № 1 за листопад 2024 року, наданому ТОВ "СП "Захист", в тому числі, щодо вартості фактично виконаних робіт. Об'єктом дослідження були роботи, що виконувалися за Договором підряду № 28 від 05.06.2024 та надані на дослідження матеріали.

Також, зазначений висновок експерта має застереження щодо обізнаності експерта про кримінальну відповідальність.

Натомість, суд першої інстанції, призначаючи експертизу у даній справі та доручаючи її проведення експертній установі ННЦ "ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса", не зазначив підстави її призначення з урахуванням того, що в матеріалах справи вже наявний наданий позивачем висновок експерта з аналогічного питання та від експерта тієї ж самої установи.

Апеляційним судом зазначено, що оскаржувана ухвала не містить обґрунтувань щодо необхідності призначення у справі повторної експертизи на питання, відповіді на яке вже містяться у висновку експерта №17050 від 11.12.2025, а також доручення її проведення тієї ж самій установі протирічить меті проведення повторної експертизи.

Колегія суддів виснувала, що наявне порушення вимог процесуального законодавства у вигляді недотримання вимог ст.ст. 99, 107 ГПК України щодо процесуальних підстав призначення експертизи унеможлиблює її призначення та зупинення провадження у справі, отже відповідно до вимог ст. ст. 55, 280 ч. 1 п. 4 ГПК України ця ухвала підлягає скасуванню із направленням справи для продовження розгляду в суд першої інстанції.

АНАЛІТИЧНИЙ ВІДДІЛ

